
MÉRLEGEN

Verseskötetről verseskötetre, a költészet napjától az ünnepi könyvhétig

---

Költészet napja – 1986. E József Attila emlékét idéző napon – a kialakult hagyományokhoz illően – két ismert „közéleti költőnk” jelentkeztetett válogatott verseivel (Garai Gábor: *A tiszta zengés*; Szépirodalmi, 1986; Baranyi Ferenc: *Valami mindig közbejön*; Zrínyi, 1986). Életkoruk szerint alig nyolc-kilenc év választja el őket egymástól; tudatunkban mégis két különböző korszak reprezentánsaiként raktározódtak el: Garai az 1958-as *Tűztánc* vált ismertté; Baranyi viszont a hatvanas évek első felében volt az értelmiségi ifjúság „Villonosan merész” dalnoka. Aztán az utóbbi két évtized „költészeti szenzációi” mintha feledtették, sőt eltemették volna akkori lázadó, újat teremteni akaró lendületüket. . .

Garai Gábor 1961-ben írt nagy verse: a (tankönyvekbe is bekerült) *Tiszta szigorúság* – az idők folyamán *Tiszta zengés*sé finomult. A költő most a „benső ligetek” meghitt tájaira csalogatja a szavára odafigyelőket: talán az ezerhangú-czerszinű madársereg „összhangzatba” olvadó csicsergése elnyomja a lápi békák „csúf vartyogását.” A kor, amelyben született, s élnie adott, Nessos-ingként tapad rá: „akár a sorsom, egy velem”. Az *Égő ing* című ciklus verseinek tanúsága szerint a költőnek rengeteg kínzó társadalmi élménnyel kellett megbirkóznia, s most –, mint egy-

kor *Sebők deák* (azaz Tinódi Lantos Sebestyén) – lélekben magára hagyatva járja útját. Közvetlenül a ciklushoz kapcsolódnak – mintegy keretbe fogva a személyesebb problémákkal vívódó *Fajsúly* és *Novemberi szél* című ciklusokat – a *Luther-monológok*, amelyek a küzdelem kezdetétől a kivívott győzelemig, majd a „hatalmi pozícióba” került, és az elért eredményeket veszélyeztetni már nem akaró ember belső dilemmáinak feltárásáig ívelnek. Ugyanez a pszichikai dráma bomlik ki a kötetet lezáró darabban (*A reformátor*): Luthernek be kell látnia, hogy eszményei – az eszmeharc gyakorlatában – erősen megtépázódtak; mégis úgy érzi: „nem tehetett másként”, mint, ahogy cselekedett.

Baranyi Ferenc korábbi kötetének anyagából egy erősen megrostált, ám annál gazdagabb (csiszoltabb) válogatást állított össze; tematikus ciklusokba szervezve az élet „alappilléreit” adó élményeket és az „öncszmélés” folyamatát. Újraolvasva a jól ismert verseket, úgy tűnik: *érvényességüket mindmáig megőrizték*. Egy igazabb, tisztességesebb – mert emberre szabottabb – erkölcs körvonalai rajzolódnak ki ezekből a versekből. Vasvirág alakját szemünkben a meghittség és a nélkülözhetetlenség csöndes fénye ragyogta körül; az érzékeny csengő-bongó-bódító Campanella kontraszt-

jaként ő a „megtartó női varázs” szimbóluma lett. Az út a „foglar-mátkaság”-tól az emberi egyenrangúságra épülő „magánéleti kódex” belülről vállalt, tiszta törvényeinek kidolgozásáig vezet („egy szerelem csak harc árán kapcsolódhat szövetséggé”), ami azóta nemzedékünk megszenvedett-kiküzdött élettapasztalatává mélyült.

Talán éppen emiatt olvastuk megdöbbenéssel a hetvenes évek elején az egyik ÉS-számban a *Valami mindig közhejön* című verset (s íme, most ez emelkedett kötet-címmé!). A „krisztusi életkor” tájékán tudomásul kellett vennünk: a mi nemzedékünk reprezentánsaiban (s bennünk magunkban is) megbicsaklott a prometeuszi lendület. Így, a kötet-egészben nézve, más-ként hat mégis ez a vers: az eszmények és megvalósulásuk kontrasztját a hit és a tennivágyás oldja fel. A *Bettehemi csillag* ma is süt „álmaink egén”; nem a csillag hazudott – csak mi nem tudtuk a „kisdedet” „királlyá” növelni. Ez a kontraszt hívja életre a *Kalapigazságok* című ciklus ironikus-önironikus miniatűrjeit. „Ladányis” hetykeséggel, ugyanakkor mégis „baranyis” visszafogottsággal mutatja fel költőnk társadalmi-embri valóságunk fonákságait (Önmérséklő, 3+1 magyar igazság, Irka-firka, Rebellis '77 stb.). „Tótágast” állt értékeink karneváli forgatagában, mégis ott sejdíti az értékek megvalósíthatóságának (bármily csekély) esélyeit is (Mefisztótágas).

A kötet záróciklusa (Rekvium a jövőért) a nemzedéki és egyéni *önismeret* nagyívű szintézisverseit fogja össze. Kiemelkedik közülük a tizenöt részes „mesterszonett”: *Kergetőzés a változó szelekkel*, melyben a háborútól a „fényes szellők” lengedezéséig, majd a „fénytelen szellők” háborzongató dider-

géséig egész legújabb kori történelmünk feltárul. A háttérben itt is a dolgok „helyreigazodásába” vett hit munkál: „...subát dobott ránk a jobb jövő, s ez a suba szakadtan is melenget”.

A nép – bárhányszor kelljen is csalódnia – *bisz* abban, hogy végre *valóban* maga veheti kezébe sorsát.

Ugyancsak „költészet-napi meglepetés” volt *Esiki László* (a romániai magyar ún. „Forrás-nemzedék” másodhullámával induló költő) *Kisértetbajó* című kötete (Magvető, 1986). A „hajón” együtt utaznak nemzedéke legjobbjai – köztük a „hősi halottak” is: „Szisz, Kobak, Gizi és a többiek... N. Kálmán előbb, B. Pali utóbb, F. Pista, B. Laci már eljutott...”. A megmaradtak „a halál telefonszámát” sorra hívják, s igyekeznek megőrizni hűségüket nemcsak nemzedékük eltávozottaihoz, hanem a nagy költő-elődökhöz is, a „végleg-biztosak”-hoz, a „nem változókhöz”: a rég halottakhoz (Balasi, Mikes Kelemen, Petőfi, Ady, Radnóti, Lorca stb. – ők a „mértőföldkövek” a Költészet egén; hozzájuk kell az élőknek önmagukat mérniök).

A történelem „Szküllä-Kharübdisz” sziklaszorosába szorulva, ez a nemzedék igyekszik *megérteni* sorsát, helyzetét. Az utódokra a *tisztánlátás igényét* kívánja örökül hagyni: nehogy feladják utolsó – egyetlen – fogódzójukat: a *történelmi, közösségi tudatot*, mert anélkül a biztos halál vár rájuk. A *Majális* című rész versei szinte kivétel nélkül e kérdés körül forognak. Az *Újraszülőföld* című részben pedig Csiki László megkísérli újra-

értelmezni – helyesebben: a szét-
hullt „tükörcserepekből” újra ösz-
szeállítani – konstans, semmi áron
fel nem adható, legfontosabb érté-
keinket. A versek egy részét szel-
lemi szövetségeseink (Méliusz
József, Székely János, Farkas Ár-
pád, Szöcs Géza stb.) ajánlja;
egész ciklust szentel a nemzedék
két „hősi halottjának” (A Szilágyi
Domokos földrész felfedezése;
Koszorú Hervay Gizella körül).
Tudja: az Élet Várának akkor is
állnia kell, ha mindannyian Kőmí-
ves Kelemenné sorsára jutnak.
Fájdalmas kényszerűség, történel-
mi parancs ez, ami elől nincs kité-
rés. „Szavaimmal, fehérruhával /
kopogtatom egy templom falát. /
Ide egy mérszáros költőzött: /
Csupa hús és eltört csigolyák” (Büvö-
patak) Lehajtott fejjel, némán tu-
domásul veszi a költő: számára
sincs (nem lesz) menckvés. „Rá-
omlik a falbúvó patak.”

A „költészet-napi” újdonságok
között egy furcsa című antológia is
szerepelt: *A költészet másnapja*
(Kozmosz Könyvek).

Az elmúlt másfél évtizedben
hozzászoktunk a fiatal költők raj-
ban a föltreállításához: közülük néhá-
nyan aztán valódi szárnyakat nő-
vesztve integrálódtak a költészetbe.
A legutóbbi antológia (Madárúton,
1979) népes csapatából is „befu-
tottak” már néhányan (hogy csak
a legismertebb neveket említsem:
Csordás Gábor, Lezsák Sándor,
Petrőczy Éva, Szervác József, Szka-
rosi Endre, Tóth Erzsébet, Zalan
Tibor). Nagyjából velük egykorú-
ak a most indulók is – három „iga-
zán fiatal” kivétellel (*Lázár Jú-
lia és Filip Tamás* 1960-ban, a
hamvasan ifjú *Szilágyi Eszter Anna*

pedig 1964-ben született). A töb-
biek túl vannak a „krisztusi élet-
koron”, születési évszámuk 1948–
56. között „szóródik”. Már ez a
tény önmagában is elég indok a bi-
zarr címválasztáshoz.

A *cimadó vers* a „csapat” egyik
legérettebb, legkiforottabb egyé-
niségétől: az 1949-ben született
(tehát 37 éves) *Marno Jánostól*
származik. A költő (nemzedéktár-
saival együtt, talán éppen a fe-
jükre mért túl sok és túl erős ütés-
től kábultan) „másnaposan”, ön-
magát a „közölhetőség” szintjére
lefaragva, némi szegycenkező esdek-
léssel áll olvasói és bírái elé: „csak
ne élőszóban követeljük a vissza-
vonulást!” Tudja: nincs sok vá-
lasztási lehetősége: „ha küzd, hát
abba –, ha pedig kibékül: ebbe
fog belehalni”, – amint azt egyko-
ron József Attila megfogalmazta
– előttük, értük, helyettük (is).

A fent említett három – való-
ban fiatal – költő még nem ismeri
a dilemma *mélységeit*. Azt hiszik,
ha „okosan”, óvatosan”, „terepszi-
nűen” fogalmaznak, elkerülhetik
ezt a sorsot. Megrendítő, ahogyan
a még szinte „gyermeki” Szilágyi
Eszter Anna óvó-figyelmeztető „le-
veleket irkál” József Attilának:
„holtában tanítom hosszában fe-
küdni / két sinszár között mozdu-
latlan”.

E nemzedék szemsugarából (mi-
nél idősebbek, annál inkább) el-
tűnt az eddig *biztosnak* remélt jö-
vő. Ezért inkább a múltat faggat-
ják. Fellazítva tér és idő kereteit,
„az érdes századok végtelen szél-
fúttá alagútjaiba” alámerülve, igye-
keznek újrafogalmazni a személyi-
ség mélyebb régióira vonatkozó sza-
badság-képzetet. Álmaikban illat-
tá – örvénnyé – halhatatlanná és
mindenhatóvá válnak; ébren a va-
lóságban, „takaré-kapcsolatokban”,
„visszafogott lángon” égnek, „záró-

jeltek közt forgolódva”, „feszésre húzott arccal” (*Fabó Kinga, Endrődi Szabó Ernő* versei).

Ez a „megkötözött lábú”, a Történelem alakításából – egyelőre – kirekesztett nemzedék minden „Emberi” élményt felfokozottan, a magánélet síkjára transzponálva akar megélni; s voltaképpen ebből fakad fullasztó „bezártság”-érzete (*Holló András: Utazások egy helyben, Testamentum; Kelényi Béla: A ZÁR; A kapu helyén – részletek egy nagyobb szabású versciklusból; Tasnádi Attila* itt közölt versei).

Az 1956-ban született *Garaczi László* keresetlen szókimondással vonja le a „tanulást”: „Jobb, ha befogom a pofám... ebben a kékre-zöldre simogatott életben”; s csak álmaiban gondol hőstettekre (Elbá-nok a medvékkel). Valójában tudja: ilyesmire soha nem lesz lehetősége (A szinkópa-hal rejtély, A szinkópa-hal útja a belátásig és az Egyig stb.).

Csoda-e hát, ha „másnaposak”? Közérzetüket talán legpontosabban *Bodor Béla Utak és ajtók* című verse fejezi ki. Az út, amelyen járni szerettek volna – nincs sehol; s, ha kínnal-verítékekkel ők ki is tapossák az ösvényt, nincs, aki kövesse őket –, s ha mégis akad(na), az oly messzire elmarad, hogy „nem bevárható”. S ha mégsem vesztek el bátorságukat, és mennek útjukon – hová jut(hat)nak? „Nyitott tér” várja őket, „a tájékozódás legalapvetőbb műtárgyai nélkül”. A *valódi tágasságról*, a téren túli Végtelenről csak sejtésük van: „a falak mögött van minden, ami különbözik ettől az úttól.”

Golgotajárás ez bizony! a megváltás reménye nélkül. E nemzedék *valódi arányait*, költői felkészültségét s a megbéklyozottságból fakadó tétováságát *Algol László* – még itt is csak részleteiben közölt! – vers-

folyama sejteti. A cselekvési lehetőségétől, a *jelenlét biztonságától* megfosztva, valamiféle kínzó elkésettégtudat bénítja őket: „meg nem történt beavatkozás riasztó sebhelye a tartósított felületen” – éget és fáj; s nem tudnak rá gyógyírt. Egyfajta quasi-léttudat alakult ki bennük: azonosulni nem akarnak a számukra kijelölt létkeretekkel; de teljesen elszakadni sem mernek azoktól. „Lebegnek” a Semmiben.

A nemzedék „*sorstörténetét*” – véleményem szerint – legpontosabban *Szikra János* monumentális, tökéletes formafegyessel szerkesztett polifon verskompozíciója, a *Fekete doboz* tárja fel. Rejtjeles –, de valójában könnyen dekódolható üzenet ez álmaikról, kudarcaikról, töprengő vívódásaikról, a Jövőért – önmagukért s az utánuk jövőkért – érzett felelősségtudatukról. Va-jon remélhetnek-e meghallgatást? Ők már iskolás korukban – „a tiki-taki játék javában dívott még!” – beneveztek a „rokkantkocsihajtóvilágbajnokság”-ra, ahol a staféta-váltó jelszó: „memento mori!” Néhányan közülük a hetvenes évek elején, az ifjúkor küszöbén „kiléptek” a sorból, s aztán jöttek a levelezőlapok: „*Otthon leszünk, mire az első hó lebull...*” A tipográfiai kiemelések is érzékeltetik: a gyermekkori „tiki-taki” ekkorra már monoton és könyörtelen végzetjättékká változott („*eltalál engem is előbb-utóbb az örök TAKI!*”). A Himnusból beépített részletek kitágítják a versvilágot, s a jelen égető kérdései a történelmi folyamatba ágyazódnak. Így a vers nemzedéki sorstörténetből fokozatosan történelmi tablóvá szélesül; a jelenre rávetítődnek a múlt – a háború, a társadalmi katasztrófák – képei; a tipográfiaailag is széttördelt segélykiáltás, a dadogást vizuálisan is felidéző kétségbeesett üzenet („...ott-

hon leszünk...”) halálsikolyként jut el hozzánk. Az „Ejh kiskácsa...” című betétrezsről fájdalmas sóhajként perel az eltűnt otthonosságért (hová lett az anyácska?...”), majd egy ironikus kép megidéz a (közeli)múltat, mikor „ököllel idomítottuk emberarcúvá a demokráciát” (Ballada az igazi időkről). S a jelen? az „utolsó előtti társadalom”? (egy lépésnyire az „utolsó társadalom”-tól, a kommunizmustól!): a feloldhatatlan paradoxonok világa. Ezért lett e nemzedék *létállapota* az „ideiglenesség” és az „idegenség”, s bárhol jár, reménykedő reménytelenséggel üzeni: „...otthon leszünk...”

Úgy hiszem: e nemzedék nagyobb odafigyelést, több törődést érdemel. Költői csupán *kifejezik* azt, amit a többiek is megélnék-éreznek-gondolnak.

Könyvbét 1986. Kálnoky László megrendítő posztumusz kötete (Hőstettek az ülkádban, Magvető) és *Orbán Ottó* Összegyűjtött versei mellett a Parnasszusra érkezett költőnőink (*nőköltőink!*) léptek elének életösszegző kötetekkel. Most csak róluk szeretnék szólni, talán némi „nőies” elfogultsággal.

Nemes Nagy Ágnes klasszikus méltóságú versválogatása bizonyítja: ő már felért ama Hegyre, amelynek magaslatán századunk legnagyobb szellemeit látja és látatta szép esszéiben (Adyt, az „égi-lovast”, Babitsot, a „hegyi költőt” Kassákot, az „ősfogalmaknak” új értelmet adó dinamikus erőforrást stb.). Versein kezdettől fogva valami megfoghatatlanul finom éteri tisztaság lebeg. „Fény, fény, napfoltok, illatozó színek / szívem helyén, ahogy szokás – virág” – így jellemzi önmagát már a korai *Napló* című ciklusban. A fegyelmezett formákat át-áttöri a nőiesen rajon-

gó lobogás (Napló, Szárazvillám című ciklusok). Néhány makacsul visszatérő motívum –, mint tartópillér a versek szövetében – szintén belső kötődéseiről árulkodik: a ló-motívum például egybekapcsolja az Ady-hagyományt a kassági a nagy sorsszimbólummal („A ló meghal...”); s a képsor egészen a kortárs *Nagy Lászlóig* (Búcsúzik a lovacska) ível. Hasonlóképpen a *tölgy* és a (különféle) *fa*-képzetek (a százados életűek, az örökké új-jászülető, újravirágzó termékenység jelképei) a „tölgyek alatt” pihető *Arany Jánost* és a „százados Fák”-ban megkapaszkodó Kassák Lajost (A tölgyfa levelei) egyaránt elének idézik (A fák, Széndioxid, Diófa, Tölgy, Fenyő, Fügefák stb.) Tőlük tanulja a költő(nő), hogyan teremtheti meg önmagában újra és újra a belső egyensúlyt. A villámszaggatott táj, a megöszült föld és a feldőlt értékek lápjában a „Sziget” hűvös tisztasága után szomjúhozó vágy *Vörösmarty Előszó*jához, illetve a kései Babits fájdalmas-önmarcangoló verseihez csatlakozni vissza.

Az ősi pogány ciklusok (Ekhnaton naphimnuszai, Hindu énekek stb.) pedig a legősibb *arche*-élményekhez kötődnek. Nemes Nagy Ágnes – túl a 60. évén – a földanyával érzi azonosnak önmagát, lelke „ránciban” ott rejtezik a század minden szuverén „nagy szellemének” pokoljárása. A Földanya – az Arche-asszony! – elvisel, elraktároz mindent, s derűs bölcseséggel újraszüli az Életet. Ezért emelked(het)ett a *Föld emlékei* című prózaköltemény szimbolikus kötetcímé, amely mögé a költőnő maga „rejtezik”. Amint a zárórész *Három története* is bizonyítja: egy ember személyes életanyaga „nemzedéki sors-történeté” tárgult: egy darab történelemmé.

Egészen más jellegű *Szécsi Margit* élményformálási módja –, amint azt a *Betlehem blues* című kötete (Szépirodalmi) mutatja. Egy „elherdált fényes nemzedék” nevében szór itt e Jászai Mari-léptékű tragika őtestamentumi átkokat a Föld és az Ég uraira. E lemészárolt nemzedék utolsó kívánsága: „Lehessen a Vadak jegyében rohanni árván”; „legyen elég a szőr, a vér – lelkünk ne kelljen”.

Az egész kötetet a félreérthetetlen Nagy László-utalások szövik át meg át; öt emeli „megváltói” magaslatra a három monumentális költemény (Vadok jegyében, Betlehem blues, A Glóriák ura). Az utolsó ciklusban „Cassandra”-i erővel hangzik fel az iszonyú Jóslat, amely az „égi-lovas-buktató” törpe kornak, melyben a Megváltó Igéket hozókat újra és újra megfeszítik, szörnyű véget ígér: a „homállal hódító Robur” elpusztít „törpikébombáival” minden értéket, lemészárolja személyiségünket, megöli lelkünket. Így csatol vissza az utolsó vers motívumanyaga (s foglalja hangsúlyos keretbe az egész kötetet) a Betlehem blues-hoz: „Isten művét öldökölve / Isten műve öldököl”.

Gergely Ágnes valamivel fiatalabb, így indulása is későbbre – az ún. ötvenes évekre – esett. Alkata szerint közelebb áll Nemes Nagy Ágnes –, illetve az Újhold köréhez: élmény-feldolgozásmódja leszűrtebb, áttételesebb, objektívebb. Ahogy önmagát jellemzi: „konok, magányos herceg a leigázott tájon...” (Varázsdomb, 1958.). Ifjúkorában álmokból-képzleletről megalapította a Költészet Metropolisát: *Arnyék-várost*. Ez az ő „birodalma”, itt rejteznek gyökerei; itt érzi otthonosan magát. Tizenöt részes nagyszabású szonettkoszorúba (Johanna) vetíti bele lírai önportré-

ját; ugyanakkor ironikusan láttatja korunkat, amelyben *nincs szükség* Johannákra, hiányuk mégis fájdalmas űrt hagyott maga után: „amerre elment, ritkul a vadon / nem jönne vissza akkor sem, ha hagynák”.

Joachim-Johanna egy „szállásmester” képébe rejtőzve jegyzi le mindazt, ami a hétköznapiság világában: *Kobaltországban* történik, ahol minden fémes fényben csillog, s Enceládó Szulfató Élet és Halál gögös ura. E birodalomból megszökött a Költészet, az Eszmiség – mert minden alárendelődött a praktikumnak: „Enceládó éli testi életét – / van mindenféle szép szokás / csak egy nincs benne: szárnyalás”. Csupán a „szállásmester” őrzi még – álmaiban – a *valódi* értékeket. Mint a remek humorú ciklusban (Magyar cinterem) a költő, ki „életében nem tudta elnyerni jussát”, s várja a feltámadást.

Ugyanezen gondolat jegyében összegzi *Kiss Anna* is – immár túl a negyvenen! – líraian összefogott családtörténetében (Az idő, Szépirodalmi) életének „tanulságait”. Reflexiókkal tarkított, kicsit ironikus-könnyes-humoros mosollyal mereng a családi fényképeken; meg elevenedik az „eltűnt idő”: a gyermekkor világa, a nagyszülők: Dáriak és Vikolok örök harca az unokák génjeiben. Anna, a legkisebb – „a kígyó Sámáel” leszármazottja – megtagadva anyja és „balkezes Szent Virgil”, a családi védőszenet intelmeit, a létezés mélyebb értelmét próbálta „kitapogatni”. Lassanként megértette: az életre nincs (nem lehet) „recept”, a világon mindennek és mindenkinek *sorsa* van; „a ház élete – úgy látszik – éppen annyiféle, ahányan éljük. De ettől nem könnyebb”. Hiszen mégiscsak kell valamiféle Rend, Egység, amihez mindenki

„igazodhat” – valamiféle támpont, „híradás a Jövőnek”. Ő ezért kísérli meg „jelekkel teleírni a lapokat”. Így tágul az „itt és most” a Végtelenbe, s lesz a *jelen* a kozmogóniai Idő (az örökkévalóság) egy pillanata: a mi jelenkorunk. Lassan a történelem.

S végezetül néhány szót a *Szép Versekről*. Mintha lassan-lassan itt is lezajlana valamiféle „nemze-

dékváltási” folyamat: az idősebbek közül az igazán jelentősök bentmaradnak, a „kihullottak” helyére pedig belép az új nemzedék. Úgy hiszszük: ez a folyamat *költészetünk valós erőviszonyait* tükrözi; s örvendetes lenne, ha a továbbiakban a „protokoll-lista” helyett az igazán tehetséges (de önálló kötetig még el nem jutott) korosztály legjobbjai is szót kap(hat)nának itt.

G. KOMORÓCZY EMÓKE

„...mindig az élet egészére gondolok.”

Dobossy László: Előítéletek ellen

Összegezőkor legtöbbször szélesebb a horizont; a kiterülő idő nagyobb távlatokat nyit meg. A rendszerező értelem kiemeli az esendőbbet, és figyelmeztetőn mutatja magasba a megszívlelendőt, a mindnyájunknak fontosat.

Dobossy László esszé- és tanulmánykötete igen gazdag elemzésanyag meghatározott szempontú válogatásának összesítése. A kítűnő tudós, filológus és író gazdag gyűjteménye mindabból, ami innen a környező népekre, önmagunkra és az európai kultúrára kivetíthető, illetőleg ami velük összekapcsolható.

Vizsgálódásai egyformán vonatkoznak mind az írói életpályákra s az egyes művekre, mind az alkotásokat és a népek sorsát mozgató eszei-politikai-művészeti áramlatokra. – Hiszen hosszú és tanulságos volt az élményekkel teli életút Vágfarkasdtól Prágán át Párizsig és Budapestig; a nemzetiségi irodalom hullámaintól a *Sarló* és a franciák ellenállási mozgalmán át a demokratikus Magyarországig.

A szerző az 500 oldalas művet három szerkezeti egységre bontotta.

Az I. rész a huszítizmus irodalmi visszacsengéséről, *Comenius* hatásáról, *A csebek Magyarországon* téma magyar, szlovák és cseh feldolgozásáról, a két „legnagyobb”: *Széchenyiről és Palackýról* – valamint más XIX. századi irodalmi, történelmi, nyelvészeti és társadalmi jelenségről szól – gondos elemzés, sok összehasonlítás kíséretében.

A II. részben a XIX–XX. század irodalmi, társadalmi-szellemi összetevőiről olvashatunk – leginkább Šalda, Nejedlý, Bartók, Čapek és a Hašek-jelenség kapcsán.

A III. rész a XX. század moccanásait, a „testvérré válás” lehetőségeit, Ady, Móricz hídépítő erényeit, a műfordítások hasznát és a többnyelvűség szorgalmazását elemzi, pártfogolja.

A történelmi-társadalmi témák és korszakok követése, a társadalmi és irodalmi összefüggések boncolása árnyalt és sajátos képet rajzol Közép-Európa szellemi mozgásáról. Ennek a mozgásnak – közvetlenül vagy közvetve – mi magyarok is a mindenképpen részesei vagyunk.

Dobossy esszéi, tanulmányai olyan

szemléletet, felfogást, magatartást tükröznek, amelyek mindenképpen segítik az itt élő népek sorsának megértését, egymáshoz közeledését.

Tanulmányainak kimagasló erénye, hogy *írásaival nem támad*, nem perlekedik, nem akar leleplezni. Csupán gondolkodtatóan töpreng, vizsgálódik, kérdez – s a tanúsító tényeket vallatja. Minden részletet körültekintően megvizsgál, és kimondja az igazságot akár fáj, akár biztató. Nem kerüli meg a Közép-Európában még ma is oly’ „kényes” kérdést: a nacionalizmust sem. Tudja, hogy csak az vezet eredményre, ha mindenki elvégzi a maga álláspontjának becsületes revízióját. Akkor majd megtaláljuk egymás kezét! – Akkor a „póru jár” majd nem „csehül áll” – és a „lustának” nem „magyar betegsége” lesz. Elmosódnak majd ezek a félrehallások, ezek a téves belemagyarázások, általánosítások. S nem lesznek „elfeledett magyarok”, ha megszívleljük *Ján Kollárnak*, a XIX. században Pesten írott szavait: „csak az méltó a szabadságra, aki megbecsüli a másét”.

A szerzőt dicséri az a törekvés is, hogy *minden összefüggést* igyekszik feltárni. A teljesség alapján akarja megérteni a jelenségeket, a műveket. A társadalom mozgása, a politikai helyzet, a történelem, az irodalom, a folklór, a zene – mind, mind hasonló hatást gyakorol ránk és a környező népekre, hiszen mindnyájan és együtt itt élünk Közép-Európában.

Tudja, esszéivel és elemzéseivel bizonyítja, hogy a *kor összeköt*. Azonos korban élő népek eszméi, a kor szellemi mozgalmái összekapcsolják az itt élőket. Akkor is, ha más-más nyelven beszélnek! – Egyébként Dobossy úgy közép-kelet-európai, hogy együttal mindenestül európai is.

Külföldön és itthon egyaránt számon tartják Dobossy *kitűnő elemzési módszereit*. Prágában, Párizsban vagy Szófiában egyaránt elismerik, hogy

pontosan, sokoldalúan, logikusan, következetesen elemez. Tartózkodik a belemagyarázásoktól, az elhamarkodott következtetésektől. A tényeket vallatja, az összefüggéseket vizsgálja, hogy az igazságot kiderítse.

Esszéi, tanulmányai jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy ma Magyarországon helyesebben itéljük meg a cseh irodalom értékeit. Az összevetések, a történelmi párhuzamok és a műelemzések nyomán számos meggondolható tény kerül elénk. Például a huszitizmus visszhangját követve műveivel és vélekedéseivel szóba kerül Palacký, *Havlíček*, *Nejedlý* értékelése – másfelől a krónikaíró *Thuróczy János*, *Székely István*, *Mátyás király*, valamint *Kazinczy Ferenc*, *Katona József*, *Jósika Miklós*, *Kós Károly*, *Németh László*, *Sánta Ferenc* drámája, írása.

Olvashatunk a haladó felfogású Zdeněk Nejedlýről, aki közép-európaian gondolkodva olyan kérdéseket fogalmazott meg, amelyekre igazán csak a mi korunk felel. Dobossy – mint diákja és kortársa – részletesen idézi Nejedlý felfogását a kisebbségi kérdésről és a nemzetiségekről. A sarlósokról szólva Nejedlýnek volt bátorsága kimondani – többek között – hogy „*Különbeknek tartom őket a cseh ifjúságnál, mert volt bátorságuk elszakadni minden hivatalos ideológiától...*”

Érdekes mozzanatokat ismerhetünk meg a morc és bátor esztéta F. X. Šalda életéből és vélekedéseiből.

Többször visszatér a szerző a Hašek-jelenség vizsgálatához. A kötet több tanulmánya részletesen megvilágítja az élvonalbeli regényíró és kitűnő szatirikus művét. Egyébként Hašek jól ismerte a Felvidéket (Szlovákiát), Budapestet, s több bizonyíték alapján az is kiderül, hogy Hašek tudott magyarul is. Tehát az a magyarsággép, amit Svejks tükröz, bizonyos tényismereten alapul – de a célnak megfelelően átszűrten, olykor

torzíva jelentkezik – a mű egész világhoz, helyzeteihez, hangneméhez igazodva. Így ábrázolja a szerző a kelet-közép-európai nemzetek egymás közötti viszonyát, kiszolgáltatottságát.

Külön figyelmet érdemel a Karel Čapek és *Bartók Béla* „szellemi együttműködését” vizsgáló esszé. Megtudjuk, hogy mindketten dolgoztak a *Szellemi Együttműködés Nemzetközi Bizottságában*. Kölcsönös rokonszenv kapcsolta őket össze, de szemléletük, felfogásuk is egyezett. Čapek így nyilatkozott: „*Közép-Európa népei egymásra vannak utalva...*” Beszédes párhuzamokkal és elemzésekkel igazolja Dobossy, hogy Adyt és Móriczot az európaiak közül igazán a szlovákok, a horvátok, a szerbek, a románok értik. Nemcsak értik, értékelik is. Például M. Krleža Ady-nekrológiájában – többek között – ezt mondja: „*A magyarságot Ady jelenti.*”

Dobossy tanulmányai számos közvetlen kapcsolatra utaló, Kárpát-medencei kötődést példázó, olykor kuriózumként ható adattal lepnek meg. Ilyenek: Stanislav Kostka Neumann szegedi, illetve kiskundorozsmai katonáskodása idején írott versei s utazása Cseh-szlovákia magyar lakta területein. Levelei, megnyilatkozásai elgondolkodtatóak. – Szinte anekdotának hat: hogyan lett Vörösmarty *Szózata* – kisebb átköltéssel – cseh hazafias vers, sőt közkedvelt dal! Vagy Petőfi *Ha férfi vagy, légy férfi* című versének fordítása átdolgozva a cseh mozgalmi ünnepek közkedvelt költeménye lett; sőt később munkásmozgalmi dallá lépett elő! De arra is van példa, hogyan változott át egy régi cseh népkönyv krónikája királyokról szóló magyar népmesévé. *Božena Němcová* pedig – aki a cseh irodalmi népiesség lelkes művelője volt – Rózsa Sándorról szóló legendát is följegyzett stb.

A kötet több tanulmánya ismételten hangsúlyozza a *többnyelvűség* jelentő-

ségét. Írók és tudósok sora: Comenius, Bartók, Féja Géza, Németh László stb., különféle alkalmakkor felhívja a figyelmet arra, hogy egymás kölcsönös megismerésének és megbecsülésének kulcsa a többnyelvűség. – „Jó néhányunk nevében szégyenkezem – nyilatkozta Bartók Béla –: németül, franciául, angolul még csak beszélni nemelyikünk, de szerbül, horvátul, szlovákul, románul úgyszólván egyikünk sem.” – Azóta valamelyest javult a helyzet, de ez még korántsem elegendő!

Dobossy írásait mindenkor az *őszinteség, a haladó szemlélet, a humánus magatartás jellemzi*. És ezt várja a környező népek esztétáitól, tudósaitól is.

Példát mutat a *mitoszok lebontásában* is. Károsnak tartja az értékrendszerek elfogult kezelését – akár magyar történelmi hagyományokról, akár éppen Švejkéről van szó. A társadalmi-történelmi alaphelyzet, a földrajzi környezet, a politikai, művészeti törekvések egyértelműen meghatározzák az alkotások helyét, szerepét, jelentőségét.

Bár Dobossy elsősorban, a tények és adatok pontos elemzésével operál, gondolatait, megállapításait egyúttal tiszta érzelmek is kormányozzák. A lendület, az átérés azonban soha nem ragadja el. Szabatosan értelmezi a tényeket, a fogalmakat, a szavakat – de azt is érti és átéli, ami a szavak mögött áll őrt!

E tanulságos könyv szellemében mi is valljuk és vállaljuk Dobossyval: „A mi dolgunk most az, hogy ... gyarapítsuk a megértés, a kiegyenlítődség, a megbékélés folyamatát.”

A NEMZET és EMLÉKEZET sorozatban megjelent *Előítéletek ellen* című kötet – az előzőkhöz hasonlóan – mindnyájunk emlékezetes olvasmánya. (Magvető)

SZIRMAY ENDRE

Két könyv

Közép-Kelet-Európából/ról

Visszavetítve a történeteket a múltba, hadd idézzük mindjárt Révai Józsefet, aki a *Szabad Nép* 1946. november 24. számában – többek között – azt írta: „*Romániával Párizsban komoly vitánk volt, amely ellenünkre dőlt el, de a demokratikus és a magyarság jogait tisztelő Románia iránt nem érzünk miatta keserűséget.*”

Aligha tévedünk: Révai – kimondatlanul – Groza Péterre is gondolt, mint politikai zálogra. Aligha véletlen, hogy már öt évtizeddel ezelőtt ilyen politikai zálognak tudta és ismerte őt Balogh Edgár. Az Ekécek (Groza Péter pártja) és a MADOSZ (Balogh Edgárék) népfronti szövetsége valóban szövetkezni tudott a fasiszmissal, a sovinizmussal, a népeket egymásnak uszító demagógiával szemben. A fasiszta parancsra kettészakított Erdély haladó szellemiségei között sokszor közvetített Groza Péter. Magyarok, románok, székelyek között. Sajátos módon, még a börtönben is, 1943-1944-ben is. Megannyi megrendítő részletet ír le: miként volt hasonló sorsa a királyi Romániában és a Horthy-Magyarországban (Dél-, illetve Észak-Erdélyben) a csak egy kicsit is haladó gondolkodású embereknek.

Groza Pétert – az embert és politikust – a történelem és a valóság tanította bölcsességre. Arra, hogy még egyszer ne játsszák ki egymás ellen a Duna völgyében élő, egymásra utalt népeket; hogy ne legyen többé – politikai értelemben – Észak-, illetve Dél-Erdély. Ne legyenek töb-

A BÖRTÖN HOMÁLYÁBAN

(Petru Groza börtönnaplója)

„...Egyedül álltam ebben az országban, amikor minden hátsó gondolat nélkül, egyes-egyedül a fajtám, a nemzetem és hazám érdekeit tartva szívem és szemem előtt, bátran kiálltam a román–magyar barátságért...” – mondotta Petru Groza, vagy ahogyan őt Magyarországon jobban így ismerték, *Groza Péter*, 1946-ban, egy beszélgetésben. Kétségtelen, hogy hagyomány és a huszadik századi progresszió ötvöződik itt: a népet-nemzetét szerető politikus demokratikus állásfoglalása a népek barátságának igénylésével.

Közös dolgaink címmel, a Gondolat Kiadó sorozatot indított el, s ennek egyik első kötetéről beszélek, amely E. Fehér Pál markánsan és kellő politikai határozottsággal megírt előszavával jelent meg.

Mert való igaz: meg kell hajolni amaz ember előtt, politikus előtt, aki népet úgy szereti, hogy azzal együtt a környezetében élő más népeket barátként, sőt testvérként fogadja el. Ezért aktuális most is e kötet, az 1945-ös első, romániai kiadás után. Igaz az, mit E. Fehér Pál, az említett előszóban leírt, hogy ti, „*kivétel-les hatású politikus volt, ezt éppen itt, a mi tájainkon Közép-Kelet-Európa térségében érzékelhetjük a leginkább. Ott, ahol szinte a feudalizmusból kellett – a történelem léptékével mérve – villanásnyi idő alatt, az idők parancsát megértve a szocializmus építését elkezdeni.*”

bé nagyhatalmaktól egymásra uszított játékszerek. A börtönmagány homálya és csendje – érthetően – még inkább fokozta e meggyőződés erejét Groza Péter gondolatrendszerében.

Ő megvetette és nem tartotta korszerűnek a régi, autarkias szemléletet, sem a gazdasági életben, sem az élet és az államközi kapcsolatok egyéb területein. Ismét egy 1946-os interjú részlet: „... minden körülmények között az illető területen alkalmazom a demokráciát...” Ez összhangban áll a börtönnapló utolsó mondatával: „Reggel felé elalszom. Azt álmodtam, hogy minden ember, a világ minden szegletében szabad...” Szébb álma, nagyszerűbb törekvése nem is lehet egy politikusnak. Groza Péter tanult tehát a történelemből: a börtön homályában is. Gondolatai nem voltak homályosak, telítve hátsó indulatokkal. Amit a „börtön homályában” átélt és megtanult, mindazt később, demokratikus keretek között, a napfényben is, meg merte vallani, sőt, lehetőségeihez képest – valósítani. A börtön homályában – mint az emberi gondolatok pokoljárásában – megérelődött benne, hogy a nacionalizmussal szemben a demokráciát lehet és szabad szembeállítani.

A börtön homályában – mint ez világosan kiderül – egy korábbi világ, régi emberi kapcsolatok sora szűnik meg, s egy új, merőben másfajta alakul ki. Mint ilyenkor lenni szokott, az ember, az embercsek próbát állnak ki, vizsgáznak emberségből, politikából. Egész emberi sorssorozat bontakozik ki a kötet lapjain. E sorozat fókuszában él Groza Péter. Óriási nyomás terhe és súlya alatt. De szilárdan eltökélt gondolatrendszerrel és mély bölcsességgel. Pedig ő is került nehéz helyzetbe. *Harapófogóban* – amint naplója első fejezetének nem véletlenül adta ezt a címet. Belső lelkirajzot is nyújt e börtönnapló, olyan emberéét, ki rend-

kívül mozgékonyan figyeli a világ eseményeit, aki gondolataiban és törekvéseiben – még a börtön homályában is – már-már az ún. nagypolitikai mezsgyékét sűrölja. Íme, egyetlen példa: „*Egyedül maradok gondolataimmal ... Különösen a társadalmi igazságtalanság gondolata üldöz, amely a múlt háború után a munkásnép alsó rétegéből származó és élettehetőségeiktől megfosztott fiatal értelmiségieket érte ...*” Gondolatai – a börtönben is – átfogóak, elemzőek, történelmileg is, szociológiailag is. Ez fontos és lényeges mozzanata Groza Péter gondolkodásának; még akkor is, ha ügyvéd volt, ha az Ekécsk Frontja vezetője is volt. A forrásokat keresi, az akkori jelen visszásságainak rugóit próbálja feltárni.

Am ide kívánczok egy másik gondolatsor is, Groza Péteré, aki a „kettévágott Erdélyről” beszélt *Jósika* bárónak és *Teleki* grófnak; ti. hogy mit nyertek a románok és magyarok a második bécsi döntéssel. Ezt: „*Mindegyik fél holttesttel a karjában ment baza, az egyik részben örült, hogy nyert valamit, a másik, hogy nem vesztett el mindent... A történelem ítélszéke előtt mindkét fél tanúságot tett róla, hogy nem igazi anyja a megkínzott Erdélynek: sem Budapest, sem Bukarest akkori politikusai ... És mégis Erdély is meg fogja találni igazi édesanyját ...*” Mit lehetne, mit volna szabad hozzátenni ehhez, közel ötven esztendő távlatából? Ismerve a történelem megannyi nyilvánvaló, vagy azóta nyilvánosságra került mozzanatát.

Meg kell hajolni – a tisztesség és a történelmi igazságérzet is ezt követeli – egy román politikus és hazafi gondolatai, emléke előtt. Olyan ember és politikus előtt, aki – ismétljük – szerette népét és nemzetét, s aki becsülte és megbecsülte a népével együtt élő más nemzetek fiait. A börtön-

tönnapló ezt kívánja az utókortól, mely még karnyújtásnyira él az egykori eseményektől.

KASSAI NAPLÓ 1918–1929

Általánosabb érvényű észrevétellel kell küzdenünk. Már egy ideje kitűnően észrevehető: a társadalomtudomány legtöbb ágazatában mindinkább a mikrofilológia felé fordul a kutatói tekintet. A *forrásokat* igyekeznek felmérni; nemcsak azért, hogy minden áron újat nyújtsanak, inkább azért, mert nyilvánvaló (s mindegyre erősebben), igen sok korábbi állítás szorul korrekcióra, árnyalásra, kiegészítésre. Tehát az összefoglaló műveket mostanság a részfeladatokat középontba állító igény váltja fel.

Ez a jelenség, úgy tűnik, nem állt meg a nemzeti határoknál, meglehetősen tág tereket ölel fel. Igen, sok, korábban beidegzett felfogást kell korrigálni stb. Sok az az anyag, melynek feltárása, értékelése filológiai aprómunkát igényel. Ezek sorába illeszkedik Gyüre Lajos munkája, mely a *Kassai Napló* közel másfél évtizedes történetét (1918–1929) veszi szemügyre. A pozsonyi *Madách Kiadó* ilyen és ehhez hasonló adatfeltáró munkával igen hasznos értékmentő és értékelő missziót vállal.

Az előttünk fekvő kötet két nagy részre oszlik: (I.) Gyüre Lajos bevezetőjére és (II.) meglehetősen árnyalt Kassai Napló (KN)-bibliográfiára.

Ami a bevezetőt illeti: egy új államalakulat (Csehszlovákia) egyik vezető, polgári haladó sajtóorgánumának indulását, belső vitáit, virágzását és válságát, dilettantizmus eleni harcát, esztétikai igényesség-kísérleteit mutatja be. Mindez látszólag egy lap belső ügye lenne, ha közben nem alakította volna a köztudatot; legalábbis egy jelentős réteg köztudatát, esztétikai értékrendszeréncé ki-

alakítását. Ez pedig már – pláne az 1920-as éveket figyelembe véve – nem belső ügy.

Egy nemzedék indult el akkor és e lap adta lehetőségek útjain. Miként *Fábry Zoltán* írt erről: „Az induló magyar írás lényegében itt és innen startolt: *Darkó István, Földes Sándor, Győry Dezső, Jarno József, Komlós Aladár, Márai Sándor, Merényi Gyula, Mihályi Ödön, Sebesi Ernő, Simándy Pál, Tamás Mihály, Vozári Dezső és jómagam a Kassai Napló Vasárnap-jában leltünk megértő otthonra...*” Tehát az ún. első nemzedék derékhada indult innen, sok tervvel, sokfelé tekintgetve, de azzal a szándékkal, hogy megteremtik az új körülmények között a „szlovenszkói” magyar kultúrát és irodalmat.

Nem véletlen, hogy szabályos kis vita alakult ki – ha közvetve is –, a Kassai Napló eredete körül, hogy ti. mily' mértékben lett folytatója a KN, a korábbi *Felsőmagyarországnak*, s mily' mértékben alakították ki profilját az emigránsok. Úgy látjuk: *Turczel Lajos* (Két kor megszgyéjén), *Varga Rózsa* (Keressétek, ami összeköt...), a *Fábry-levelezéskötet* stb. alapján Gyüre Lajos helyesen mutat abba az irányba, mily' mértékben volt folytatója bizonyos hagyományoknak, s mily' mértékben emelte a lap színvonalát, esztétikai értékét *Ignotus, Barta Lajos* stb. Itt érezhetően annak súlya dönt, ki – ti. kutató –, mily' mértékben tudott élni az említett mikrofilológia lehetőségével. Nyilvánvaló, hogy például *Fábry Zoltán*, amikor a KN történelmi s esztétikai értékrendszeréről írt, s az emigrációnak sok mindent tulajdonított, ebben az vezetete: Ignotusé az igényes irodalmat igyekeztek megteremteni. Gyüre Lajos abban megy tovább, hogy megmutatja, milyen belső harcok, rosszindulat, gáncsok közepette tudott egyáltalán megfelelni en-

nek a várakozásnak („elvárásnak” – mondanók ma) a lap. Miként ugyan-csak Fábry írta a *Kúria, kvaterka, kultúra* című kötetében (1964), a Kassai Napló gócpont tudott és akart lenni, „és el lehet mondani: a szlovenszkói értékírodalmat 1921-től 1925 első feléig, de mindenesetre 1922, '23 és '24-ben a *Kassai Napló jelentette...*” Tehát mindenféleképpen központi szerepet töltött be a KN a nem kevés számú, kérszéletű lap és folyóirat között. Szinte még a *Prágai Magyar Hírlap* sem tudta átvenni funkcióját, sem iránya, sem értékrendje, sem szerződárdája szempontjából. Amikor a KN megszűnt, mert *elgáncsolták*, a nyomában alig akadt hasonló értékcsintű lap. Majd egy évtized múltán, de más tájékozási iránnyal és még inkább elűtő politikai töltéssel a Fábry-szerkesztette *Az Út*, vagy a népfrontos *Magyar Nap*. Széles tömegeket a KN ragadott meg. Nem véletlen, hogy például Györy Dezső 1974-es (pontosabban 1973 novemberi), alighanem utolsó versében (*Verses távirat – magam helyett*) éppen a két szerkesztőt, *Szepesi Miskát* és *Dzurányi Lászlót* emlegeti név szerint. Nem csak nosztalgias visszaemlékezés, kegyelet-megemlékezés ez részéről, de tényleges, tartalommal bíró történelmi realitás: az indulás, az összefogó erő – ezt jelentette számára a KN. Fábry Zoltán véleményét már ismerjük. A KN egy hőskor viszonylag széles tömegeket összefogó sajtóorgánuma volt. Ez történelmi érdeme és tette. Vitáival,

gáncsaival együtt. Erről készített felmérő leltárt Gyüre Lajos.

A második rész: a szakkutató számára a pozitív tényanyag. A sokféle és sokszempontú feldolgozás (mely így is csak válogatás lehet), a megközelítően négyezer cikkével. Gyüre Lajos – első megközelítésre – rendkívül árnyaltan igyekezett plasztikus képet nyújtani e nagyhatású lap életéről. A belső vitákról, feszültségekről, kísérletekről. Mindennél többet mond, hogy tizenöt-féle felosztással szándékozott bemutatni a KN hatósugarát. Érthetően a szlovákiai (szlovénszkói) magyar irodalom és a külföldi irodalom, valamint a kultúrpolitikai cikkek kaptak a legnagyobb teret e válogatásban. Persze – most már a további kutatásokra fordítva a tekintetet – a szakmai érdeklődés a KN belső életét veszi majd alaposabban szemügyre. Bizonyos, hogy e kötet – bevezetője és a bibliográfiai fejezet – alapozó és feltétlenül úttörő jellegű. Nemcsak arra alkalmas, hogy e szálon a további kutatások továbbinduljanak, hanem arra is, hogy más, hasonló orgánumok feltérképezését is elvégezzék. Mert az vitathatatlan: a szintetizáló munkák mellett, a mikrofilológián alapuló szigorú rendszerezésre éppoly szükség lesz ezután is. Ehhez pedig a forrásokhoz kell visszanyúlni. Az éltető forrásokat kell felkutatni. Így lesz érdemes – szintézist és rész munkákat – a leltárt elkészíteni.

K. Gy.

PALÓCFÖLD

A Nógrád Megyei Tanács VB
művelődési osztályának lapja.

Főszerkesztő:
PRAZNOVSZKY MIHÁLY

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG
ELNÖKE:

Dr. Horváth István

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG
TAGJAI:

Csik Pál

Dr. Fancsik János

Füzesi István

Németh János István

Dr. Szabó Károly

Dr. Tamáskovics Nándor

Tóth Elemér

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Dr. Bacskó Piroska

Czinke Ferenc

Kovács Anna

Pál József szerkesztő

Szerkesztőség: 3100 Salgótarján,
Arany János út 21. Telefon: 14-386.

Kiadja: A Nógrád Megyei Lapkiadó
Vállalat. Felelős kiadó: *Bálint Tamás*
igazgató.

Készült a Nógrád Megyei Nyomda-
ipari Vállalat salgótarjáni telepén,
8,4 (A/5) ív terjedelemben.

F. v.: *Kelemen Gábor* igazgató.
86.45510 N. S.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Banos János költő (Bp.); *Barak László* költő (Dunaszerdahely, Csehszlovákia); *Bojtár Endre* irod. tört. (Bp.); *Cseb Károly* költő (Halmaj); *Csongrády Béla* pártmunkás (Salgótarján); *Csorba Piroska* költő (Szuhakálló); *Dippold Pál* író (Zsámbék); *Furmann Imre* költő (Miskolc); *Jávor Ottó* író (Bp.); *Karácsondi Imre* költő (Karácsond); *Király István* irodalomtörténész (Bp.); *G. Komoróczy Emőke* irod. tört. (Bp.); *Kovács Győző* irod. tört. (Felsőgöd); *Laczkó András*, a Somogy főszerkesztője (Kaposvár); *Lóska Lajos*, a Művészet munkatársa (Bp.); *Petrőczy Éva* költő (Bp.); *Rombányi Gyula* költő (Balassagyarmat); *Sigmond István* író (Románia); *Szakály Sándor* történész (Hadtörténeti Intézet); *Szirmay Endre* kritikus (Kaposvár); *Tüskés Tibor* irod. tört. (Pécs); *Varga Csaba* író, szociográfus (Bp.); *Veres János* költő (Rimaszombat, Csehszlovákia); *Wintermantel István*, a Szovjet Irodalom szerkesztője (Bp.)

☆

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál. (HELIR) Budapest, V., József nádor tér 1. - 1900 - közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámmal. Egyes szám ára 16 Ft, előfizetési díj fél évre 48 Ft, egy évre 96 Ft. Megjelenik kéthavonta. *Kéziratokból és rajzokból nem örvünk meg és nem küldünk vissza.*
ISSN: 0555-8867. Index: 25-925.

Ára: 16.- Ft

PALÓCFÖLD
